

■ направляти регіональні державні замовлення щодо закупівлі товарів, виконання робіт та надання послуг (ремонт доріг, будівель, інженерної інфраструктури тощо) передусім до підприємств та підприємницьких структур, що розміщені на території області;

• розробити та реалізувати державну комплексну програму, спрямовану на детінізацію економіки, з урахуванням регіональних особливостей її функціонування; розробити механізми стимулювання бізнесу до здійснення економічної діяльності в межах діючого правового поля.

4.2. Обґрунтування підходів до удосконалення механізму міжбюджетних відносин

Міжбюджетні відносини відіграють важливу роль в забезпеченні економічного зростання держави та її регіонів. Використовуючи інструменти їх регулювання, державні органи влади можуть створити умови для підвищення ефективності процесів формування та використання фінансового потенціалу регіонів, а також навпаки: зумовити споживацький підхід до використання бюджетних коштів та відсутність зацікавленості у реалізації власного фіскального потенціалу чи активізації економічної діяльності в регіоні. В сучасних посткризових умовах важливого значення набувають проблеми не лише формування достатньої фінансової бази розвитку, а й ефективності використання регіональними органами влади власних і залучених фінансових ресурсів. Адже останні дослідження показників економічного розвитку країн ЄС виявили, що, володіючи приблизно однаковою кількістю фінансових ресурсів, регіони різних країн отримують економічні результати, що відрізняються приблизно в 10 разів [10]. Зазначене актуалізує питання вибору моделі та методів реалізації міжбюджетних відносин в Україні, спрямованих на досягнення ефективності формування та використання ендогенного фінансового потенціалу усіх регіонів.

В Україні в результаті відсутності реальних реформ бюджетної системи та системи організації місцевого самоврядування продовжується залишена у спадок від Радянського Союзу централізація бюджетних коштів до Державного бюджету України з пристосованим для цього механізмом міжбюджетних відносин, що в основному базується на бюджетному вирівнюванні через надання різновиду дотацій і цільових субвенцій. З метою публічного приховування надвисокого рівня перерозподілу бюджетних коштів через державний бюджет центральні органи влади в основному застосовують показник питомої ваги обсягу місцевих бюджетів з врахуванням міжбюджетних трансфертів, який складає 43–50% консолідованого бюджету. Разом з тим, показник питомої ваги місцевих бюджетів з обсягу доходів, що поступають безпосередньо від платників податків і зборів на відповідних

територіях без врахування міжбюджетних трансфертів, є наполовину меншим – 23-25%, що підтверджує надмірно високий рівень централізації бюджетних коштів у Державному бюджеті України.

Для визначення можливостей оцінки самодостатності регіонів у забезпеченні потреб територіальних громад у ресурсах для виконання їх власних і делегованих державних повноважень необхідно визначити регіональний фінансово-бюджетний ресурс, який формується із податкових і неподаткових надходжень до державного і місцевих бюджетів, запозичень, надходжень від власності і населення адміністративно-територіального утворення. Регіональний бюджетний ресурс за конкретними джерелами згідно з чинним законодавством акумулюється в консолідованому бюджеті. До прийняття Бюджетного кодексу України місцеві бюджети мали право утворювати позабюджетні фонди, кошти яких зберігалися на рахунках комерційних банків. В даний час органи місцевого самоврядування можуть за рішенням відповідних місцевих рад в складі спеціального фонду місцевого бюджету утворювати цільові фонди, використання яких проводиться відповідно до програм місцевих рад (табл. 4.3).

Таблиця 4.3.

Структура регіонального бюджетного ресурсу України (2006-2010 рр.) (млрд. гривень)

Показники	2006	2007	2008	2009	2010
I. Консолідований бюджет	171,8	219,9	297,9	288,6	314,4
II. Державний бюджет України - доходи	131,9	161,6	224,0	217,6	233,9
- у % до обсягу консолідованого бюджету	76,8	73,5	75,2	75,4	74,4
в т.ч. надходження від регіонів*	116,0	150,8	211,0	209,8	222,0
- у % до надходжень держбюджету	93,6	93,3	94,2	96,4	94,9
III. Місцеві бюджети**	39,9	58,3	73,9	71,0	80,5
- у % до обсягу консолідованого бюджету	23,2	26,5	24,8	24,6	25,6
IV. Регіональний бюджетний ресурс	155,9	209,1	284,9	280,8	302,5
- вилучення до держбюджету, у %	74,47	72,2	74,1	74,8	73,4
V. Міжбюджетні трансферти місцевим бюджетам з державного бюджету	34,2	44,7	59,1	62,2	77,8
- у % до обсягу доходів державного бюджету, що поступає у регіонах	26,0	27,7	26,4	28,6	33,9

* без міжбюджетних трансфертів, податків на міжнародну торгівлю, зовнішніх операцій та інших доходів;

** без міжбюджетних трансфертів

Діюча система бюджетного регулювання і міжбюджетних відносин забезпечує вилучення до Державного бюджету України 3/4 (75%) бюджетного ресурсу, який формується в адміністративно-територіальних одиницях – територіальних громадах міст, сіл і селищ. При цьому рівень вилучення має стійку тенденцію до зростання, хоча надходження до місцевих бюджетів за 2006-2010 роки зросли в 2,02 рази, тоді як територіальні доходи державного бюджету тільки в 1,77 разів. Слід констатувати, що надходження до місцевих бюджетів значно менше чутливі до впливу фінансової кризи, ніж доходи державного бюджету. Так, хоча в 2009 році темпи падіння доходів до державного і місцевих бюджетів були практично однаковими (3,9%), але вже у 2010 році темпи приросту доходів місцевих бюджетів перевищили приріст доходів держбюджету майже у два рази (13,4% проти 6,8%).

В той же час, згідно з Висновками щодо виконання Державного бюджету України за 2010 рік, наданими Рахунковою палатою, визначено, що зростання надходжень доходів загального фонду в порівнянні з 2009 роком на 50,9 млрд. гривень досягнуто за рахунок економічних чинників лише на третину, тобто 34 млрд. гривень виконання бюджету відбулося в результаті ручного регулювання: невідшкодування грошовими коштами платникам податку на додану вартість, збільшення переоплат, запровадження щоквартального авансового перерахування Національним банком України коштів від перевищення кошторисних доходів над витратами та ін. Незважаючи на те, що у вересні 2010 року Урядом погашено 16,4 млрд. гривень невідшкодованого платникам податку на додану вартість облігаціями внутрішньої державної позики, заборгованість в період жовтня-грудня знову зросла на 19,2%. Лише у 2010 році 11,6 млрд. гривень заборгованості з податків було списано як безнадійної до сплати в дохід державного бюджету.

Враховуючи зазначене, можна зробити висновок, що централізація управління фінансовими ресурсами не сприяє економічній зацікавленості платників до сплати належних по закону податків. Фінансовий ресурс держави перебуває в прямій залежності від рівня його децентралізації, так як будь-який його перерозподіл не спонукає органи місцевого самоврядування до

розширення територіальної бази оподаткування і суттєво знижує ефективність використання таких коштів. Розмір бюджетного потенціалу регіонів України та ефективність його реалізації не розглядається державою як об'єктивний критерій міжбюджетних відносин при оцінюванні самодостатності та фінансової спроможності регіонів. Результати оцінювання взаємозалежності диференціації регіонів України за обсягом їх фінансового потенціалу та наданими міжбюджетними трансфертами в економіку регіонів засвідчують дуже низький рівень такої взаємозалежності (рис. 4.6). В цілому обсяг регіонального бюджетного ресурсу дає реальні можливості для передачі до місцевих бюджетів частини доходів державного бюджету, що сплачуються в територіальних громадах і перерозподіляється у вигляді міжбюджетних трансфертів.

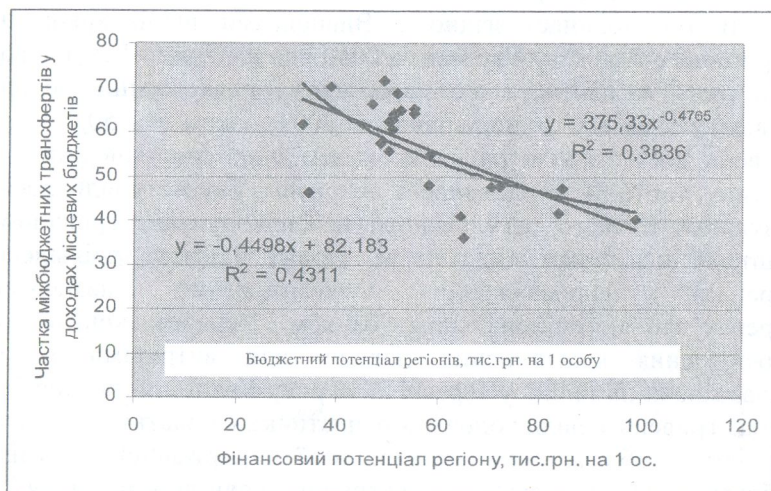

Рис. 4.6. Оцінювання взаємозалежності диференціації регіонів України за обсягом їх бюджетного потенціалу та наданими міжбюджетними трансфертами в економіку регіонів (2010 р.)

Неврахування центром диференціації бюджетного потенціалу в регіональному розрізі дестимулює діяльність регіональних органів влади та органів місцевого самоврядування щодо досягнення фінансової спроможності та ефективності

управління фінансовим потенціалом регіонів. Важливим є те, що фінансова самостійність як принцип побудови бюджетної системи, закріплений в Бюджетному кодексі України, не має достатнього науково-методологічного обґрунтування, а лише правове тлумачення з точки зору відповідальності місцевих органів влади за бюджетними зобов'язаннями.

Таким чином, не зважаючи на реформи, що мали місце в бюджетній системі України протягом останнього десятиліття, сучасний механізм міжбюджетних відносин все ж характеризується пріоритетним використанням інструментів бюджетного вирівнювання та надмірною централізацією самої бюджетної системи, що є несумісним з побудовою демократичного суспільства і докорінно суперечить засадам Європейської хартії місцевого самоврядування. З огляду на це, ефективність механізму міжбюджетних відносин може бути забезпечена лише при поетапному відході від бюджетного вирівнювання до бюджетного регулювання, шляхом поступової передачі у законодавчому порядку місцевим бюджетам окремих загальнодержавних доходів або їх частини, що дасть можливість суттєво зменшити рівень централізації бюджетних коштів у Державному бюджеті України (рис. 4.7).

Враховуючи законодавчо визначені принципи побудови бюджетної системи України, механізм міжбюджетних відносин повинен створювати необхідні умови для виконання ним наступних основних функцій, які сприяли б розширенню бази формування регіонального фінансово-бюджетного ресурсу:

- 1) економічної ефективності – формування та підтримка довготривалих стимулів для місцевої влади проводити структурні перетворення, підтримувати конкурентне середовище, сприятливий інвестиційний і підприємницький клімат, ефективно формувати та використовувати фінансовий потенціал бюджетної відповідальності – управління публічними фінансами від імені та на користь населення при максимально ефективному використанні фінансових та інших ресурсів відповідних територій, прозорості та підзвітності податково-бюджетної політики;

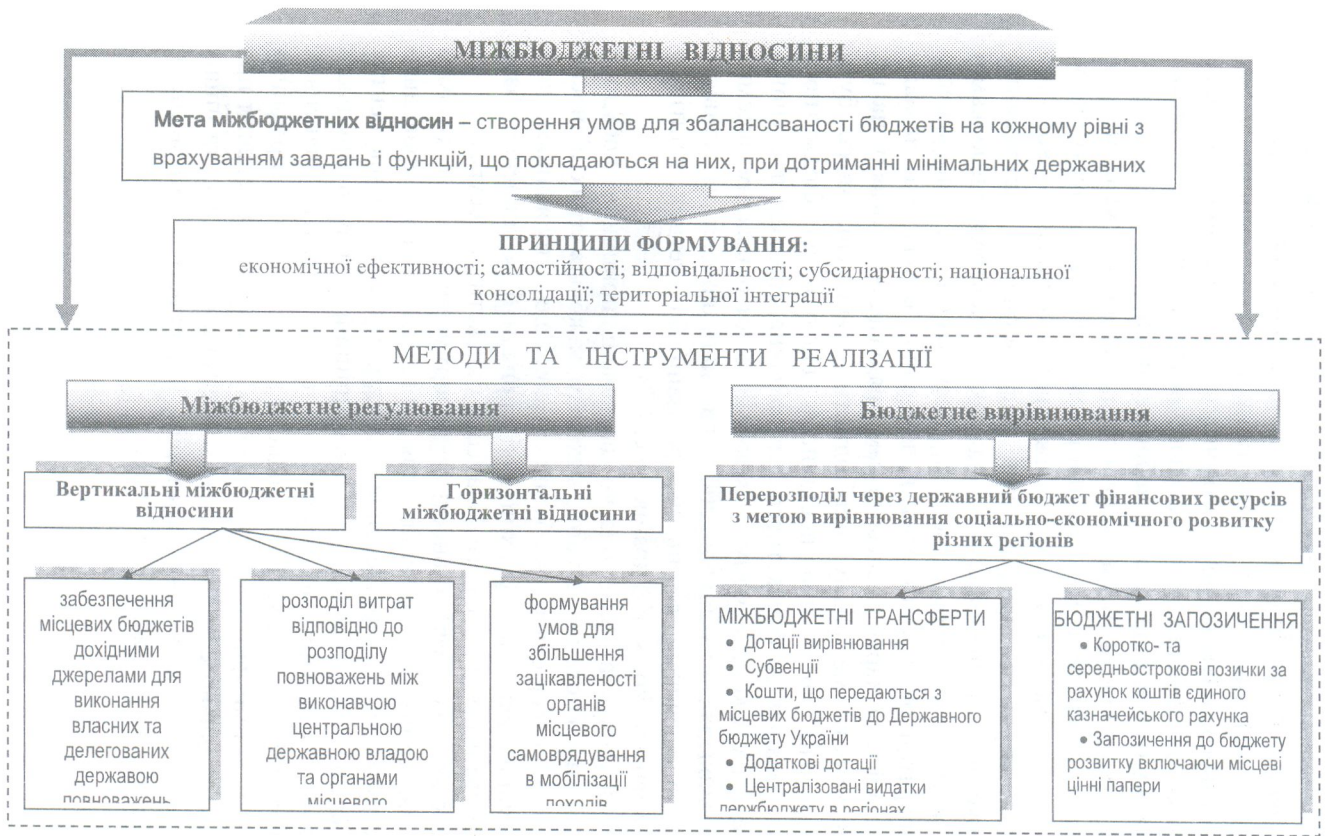

Рис. 4.7. Структура механізму міжбюджетних відносин

2) публічної позавідомчої підконтрольності та аудиту – влада більш високого рівня, зокрема державна або державно-громадська, може втручатися у фінансові справи влади нижчого рівня лише в разі попередження і встановлення бюджетних правопорушень, якщо вона збирається прийняти або прийняла проізаконові рішення або продемонструвала і довела свою нездатність здійснювати надані їй повноваження;

3) політичної консолідації – досягнення громадської згоди з питань розподілу між рівнями бюджетної системи та регіонами фінансових ресурсів, створенню умов для ефективного виконання місцевою владою своїх зобов'язань у рамках громадянського суспільства, зміцнення територіальної цілісності країни;

4) територіальної економічної інтеграції – горизонтальні економічні об'єднання на рівні територіальних громад без втручання центру для впровадження спільних проєктів або об'єднання фінансових ресурсів з метою запровадження сучасних технологій в бюджетній сфері та інших напрямках соціально-економічного розвитку в межах області, району або окремих територіальних громад.

Напрямами підвищення ефективності механізму міжбюджетних відносин в Україні повинні стати:

✓ *Зміцнення фінансової незалежності регіонів та територіальних громад.* Фінансова незалежність має базуватись на законодавчих принципах організації місцевої влади, закріплених в Конституції України, Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні» та Європейській хартії місцевого самоврядування – гарантування і забезпечення державою виконання повноважень місцевого характеру, фінансовою базою якого є регіональний фінансовий ресурс, децентралізація якого неможлива без одночасної передачі органам місцевого самоврядування переважної більшості повноважень місцевого характеру і коштів державного бюджету у вигляді окремих податків або їх частини. При цьому, доцільним буде диференціацію бюджетного ресурсу здійснити за рівнями бюджетної системи (міські, селищні і сільські бюджети). В той же час, районні та обласні бюджети мали б забезпечувати коштами виконання тільки делегованих державних повноважень

джерелом фінансування яких в основному мали б бути міжбюджетні трансферти.

Діюча система бюджетного регулювання не сприяє реальному становленню принципу фінансової самостійності громад. Досить навести приклад: бюджетам сіл, селищ і міст районного значення згідно з Бюджетним кодексом України закріплено відрахування податку з доходів фізичних осіб в розмірі 25%, не зважаючи на те, що переважна більшість цієї групи місцевих бюджетів є високо дотаційними (70-90 і більше %), це при тому, що податок формується виключно на їх територіях. В той же час, в доходи районних і обласних бюджетів відраховується відповідно 50 і 25%.

Відмітимо, що скасування комунального податку, ринкового збору та податку з реклами з січня 2011 року відчутно вдарило по доходах бюджетів місцевого самоврядування. Ці податки у системі всіх місцевих податків та зборів становили 90% доходів. Таке рішення дещо дисонує з намірами щодо укріплення ресурсної бази місцевих бюджетів. Водночас, місцеві бюджети отримали додатковий ресурс у вигляді єдиного податку та податку на нерухоме майно, надходження від якого, за прогнозами, становитимуть до 170 млн. грн. [101] Ці кошти залишатимуться в місцевих бюджетах і можуть бути спрямовані на фінансування власних потреб відповідних територіальних одиниць.

Незважаючи на зміни бюджетного та податкового законодавства, процес бюджетної децентралізації просувається надто повільно. Незначне збільшення обсягів надходжень місцевих бюджетів все ж є достатніми для фінансування навіть поточних видатків. Крім того, територіальні громади не зможуть розпоряджатися додатковими ресурсами на власний розсуд, оскільки до місцевих бюджетів будуть передані додаткові витрати, які раніше здійснювалися на центральному рівні.

✓ *Стимулювання ефективної реалізації фіскального потенціалу місцевої влади.* Вирішення цього завдання можливе шляхом формування зв'язаної моделі податкової системи в Україні, тобто закріплення за місцевими бюджетами частки обсягу національних податків, яка б не враховувалась при розрахунку міжбюджетних трансфертів. Слід погодитись із фахівцями Національного інституту стратегічних досліджень

[24], що значним внеском у формування такої системи може стати закріплення за місцевими бюджетами 10 % надходжень від податку на прибуток підприємств некомунальної форми власності та 50 % від перевищення прогнозованого обсягу надходжень першого кошика. При цьому, зазначені статті доходів мають стати основою бюджету розвитку місцевих бюджетів, що дозволить сформувати пряму залежність між фіскальною активністю місцевих органів влади та їх інвестиційними можливостями.

Незацікавленість місцевих органів влади у стимулюванні економічної активності обумовлена і недосконалістю механізмів перерозподілу загальнонаціональних податків. Зокрема удосконалення вимагає нинішній механізм перерозподілу податку з доходів фізичних осіб, згідно з яким він спрямовується за місцем реєстрації платника податків, який є податковим агентом з нарахування та сплати податку. Це призводить до того, що більшу частину цього податку акумулюють ділові центри України. Навіть якщо окремі філіали компаній функціонують у регіоні, і влада фінансує надання публічних товарів та послуг під відповідну кількість працівників, податок сплачується за місцем реєстрації компанії, а не за місцем розташування відповідного філіалу. Таким чином, регіони, передусім слаборозвинені, отримують менше коштів від податку з доходів фізичних осіб навіть за більшої кількості робочих місць, попри те, що вони, навпаки, потребують більше коштів для стимулювання ділової активності.

✓ *Узгодження розподілу повноважень та фінансових ресурсів між рівнями влади.* Розподіл відповідно до законодавства повноважень місцевого самоврядування на делеговані державні і власні, а відповідно фінансових ресурсів на ті, що враховуються і не враховуються центром при визначенні міжбюджетних трансфертів не сприяв розширенню прав і відповідальності їх органів і територіальних громад за стан вирішення питань місцевого значення. Відповідно законодавчий розподіл фінансових ресурсів не відбувся на користь місцевого самоврядування, а навпаки, використовуючи діючі інструменти механізму міжбюджетних відносин, сприяє впливу центру не тільки на виконання органами місцевого самоврядування делегованих державних, а і їх власних повноважень. Основним

чинником цього є низький рівень забезпеченості власними бюджетними ресурсами (рис. 4.8).

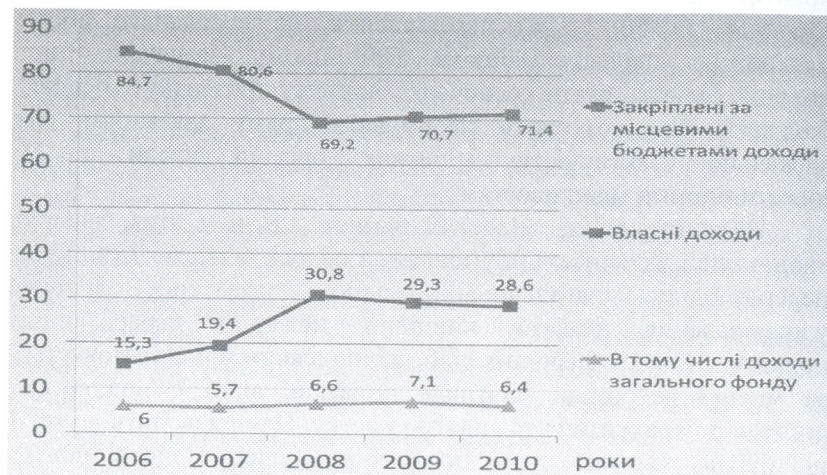

Рис. 4.8. Питома вага власних та закріплених доходів у загальному обсязі місцевих бюджетів України за 2006-2010 роки (у %)*

*Складено за даними Інституту бюджету та соціально-економічних досліджень

В загальному обсязі власні доходи складають менше третини надходжень до загального і спеціальних фондів місцевих бюджетів, включаючи міжбюджетні трансферти. Разом з тим, в загальному фонді вони займають лише 6-7%, це саме та частина коштів, яка не має будь-яких обмежень щодо їх використання, знаходиться у повному розпорядженні місцевого самоврядування, так як власні доходи спеціального фонду законодавчо обмежені їх цільовим спрямуванням. Саме за питомою вагою власних доходів загального фонду доцільно визначати реальну бюджетну самостійність місцевого самоврядування, а відповідно і рівень централізації регіонального бюджетного ресурсу. На наш погляд, питання децентралізації влади і фінансового ресурсу є основними причинами, що стримують інтеграцію України до Європейського Союзу, які в числі інших містяться в Експертному висновку щодо невідповідності національного законодавства України

положенням Європейської хартії місцевого самоврядування Директорату з питань демократичних інституцій Генерального директорату з питань демократії та політичних справ Ради Європи від 30 липня 2010 року.

Очевидним є те, що оскільки підвищення фіскальної ефективності як загальнодержавних податків, так і закріплених податків місцевих бюджетів (першого кошика) відчутно не впливають на доходи місцевих бюджетів, органи місцевого самоврядування не мають зацікавленості в роботі над реалізацією податкового потенціалу регіону [24]. В той же час основні його складові – податковий борг та тіньова економіка – є досить перспективними джерелами збільшення доходів як місцевих, так і державних бюджетів.

Частково вплинуло на зростання зацікавленості у регіонах у фіскальній ефективності управління прийняття нових Бюджетного кодексу [13] та Податкового кодексу [91], більшість норм яких чинні з 2011р. Зокрема, розширено перелік надходжень другого кошика доходів. Крім існуючих, до нього включено фіксований податок на доходи від підприємницької діяльності, а також передані з першого кошика штрафні санкції, адміністративні штрафи та інші надходження.

Однак, проблему не можна вважати вирішеною через те, що проведені зміни в законодавстві не знімають постійно існуючої невідповідності випереджуючого росту витратків місцевих бюджетів з делегованих державних повноважень і поступової передачі цього навантаження з міжбюджетних трансфертів на закріплені доходи і законодавчої зміни на користь місцевого самоврядування владних повноважень. При цьому, взагалі необхідно довести економічну обґрунтованість поділу доходів і витратків місцевих бюджетів на власні і делеговані, а самих бюджетів на загальний і спеціальний фонди. При реформуванні бюджетної системи доцільним є розгляд питання формування місцевого бюджету виключно власних повноважень з елементами фінансування у вигляді субвенцій окремої частини повноважень за принципом єдності каси. Так, в освіті за рахунок цільової субвенції з державного бюджету фінансувати лише витрати із заробітної плати і методичного забезпечення шкіл та дошкільних закладів, а всі інші витрати проводити за рахунок власних

доходів місцевих бюджетів і відмовитись від централізації галузі на рівні районів (досвід Польщі).

✓ *Забезпечення ефективності використання фінансових ресурсів на усіх рівнях бюджетної системи.* Важливість цього напрямку обумовлена значними втратами бюджетних фінансових ресурсів, пов'язаними із незаконним та нецільовим їх використанням. Так, протягом січня-вересня 2011 року 884 млн. грн. (18%) коштів державного бюджету витрачені із порушеннями законодавства, а ще 150 млн. грн. недоотримано [40]. Підвищенню ефективності використання фінансових ресурсів сприятиме широке запровадження програмно-цільового методу планування і використання бюджетних коштів, перехід на запровадження середньострокового бюджетного планування (у першу чергу – бюджетів розвитку); усунення неправових шляхів мінімізації податкових зобов'язань та ухилення від сплати податків, у першу чергу – протидії тінізації доходів громадян та відповідного ухилення від сплати податку; – виявлення та ліквідації шляхів мінімізації податкових зобов'язань, викриття схем ухилення від сплати платежів до бюджету.

✓ *Підвищення ефективності інвестиційних видатків місцевих бюджетів.* Згідно чинного законодавства в складі спеціального фонду місцевих бюджетів формується бюджет розвитку, доходи і видатки якого регламентовані Бюджетним кодексом України. Такий підхід повинен був би забезпечити пріоритет інвестиційної діяльності рад. Однак, через постійну нестачу коштів фонду на вирішення першочергових потреб з питань підтримання об'єктів власності, органи місцевого самоврядування змушені щорічно передавати частину коштів загального фонду до бюджету розвитку, а з державного бюджету спрямовуються кошти цільових субвенцій на соціально-економічний розвиток регіонів в частині власних повноважень. Саме тому, вважаємо за доцільне застосування в бюджетному процесі принципу єдності каси, що дасть можливість розширити права органів місцевого самоврядування в галузі бюджету, майже наполовину скоротити громіздку систему планування, обліку і звітності місцевих бюджетів та суттєво зменшити чисельність державного апарату у цій сфері.

✓ *Невикористання муніципалітетами потенціалу зовнішніх запозичень.* За період з 2005 року по 2011 рік цінні

папери міських рад були випущені лише в 30 містах України. Серед 27 найбільших міст облігації в обігу мають 11. Нині в обігу перебувають муніципальні облігації міст Києва (зовнішні позики на суму 800 млн. дол. США), Донецька (135 млн. грн.), Львова (92 млн. грн.), Луганська (79,3 млн. грн.), Запоріжжя (50 млн. грн.), Луцька (40 млн. грн.), Вінниці та Бердянська (по 10 млн. грн. кожне місто). У 2011 році на ринку розміщені облігації АР Крим (на суму 400 млн. грн.), Запоріжжя (25 млн. грн.), Черкас (60 млн. грн.) [102].

Напрямами активного включення інших міст у процес випуску місцевих цінних паперів є підвищення прозорості операцій на фондовому ринку, розширення допуску до інформації про діяльність емітентів та поточну економічну ситуацію в місті (регіоні), зняття обмеження щодо емісії короткостроковими облігаціями, зниження ризиковості інвестиційних проєктів. Усунення негативних моментів здійснення запозичень дозволить зняти перешкоди для широкого використання позафінансових ресурсів бюджету, які в умовах обмеженості податків та зборів могли б стати вагомим джерелом місцевих бюджетів. Ці ресурси мають спрямовуватися власне на капітальні видатки, а не поточні, тим самим сприяючи реалізації середньострокової стратегії розвитку регіонів.

✓ *Активізація використання інструментів горизонтального вирівнювання.* Високий рівень централізації і дріб'язкова законодавча деталізація дохідних джерел та напрямів використання бюджетних коштів не стимулює регіональні органи державної влади місцевого самоврядування щодо активності в реалізації податкового потенціалу регіонів та нарощенні інвестиційного потенціалу, а низький рівень використання такого інструменту міжбюджетних відносин як горизонтальне вирівнювання – надання трансфертів із одного бюджету до іншого – не сприяє оптимізації використання фінансового потенціалу шляхом його перерозподілу в межах регіону.

Високий рівень дотаційності місцевих бюджетів і залежність територіальних громад від розподілу по вертикалі окремих видів дотацій субвенцій та централізованих видатків не дає можливості самостійно здійснювати бюджетний процес на місцевому рівні. Разом з тим, забезпечити всім територіальним громадам бюджетну самостійність без проведення територіальної

реформи є неможливим через те, що в значній кількості місцевих (сільських, селищних і малих міст) де кількість населення (300-1500 мешканців) відсутні практично будь-які можливості проведення бюджетного регулювання.

(В той же час, в Україні самодостатніми є не тільки бюджети окремих областей та великих міст, але й селищ та невеликих міст. Тому, задіяння механізму горизонтального вирівнювання дозволить без втручання держави перерозподіляти кошти між місцевими бюджетами відповідно до спільних потреб територіальних громад. На даний час запровадженню механізму горизонтального вирівнювання перешкоджає надмірна централізація і відсутність для цього необхідних коштів через що в державі незначна кількість самодостатніх бюджетів, які могли б стати донорами інших бюджетів.)

Таким чином, практика підтверджує, що точкове регулювання дохідної і видаткової бази місцевих бюджетів без комплексного реформування бюджетної системи в комплексі з політичною, адміністративно-територіальною та іншими організаційними сферами держави не дасть ефективного результату і не створить комплексу стимулів для зацікавленості місцевих органів влади як в нарощуванні фінансового потенціалу регіону, так і в підвищенні ефективності його використання.

4.3. Формування та використання фінансового потенціалу реального сектора економіки регіону

Потреба в удосконаленні процесів формування та ефективного використання фінансового потенціалу реального сектора економіки регіону обумовлена низкою принципових моментів:

по-перше, ринкова трансформація економічної системи України змінила умови та принципи формування фінансових ресурсів підприємств: з однієї сторони появилися нові можливості нарощування фінансового потенціалу, шляхом емісії цінних паперів, залучення фінансових ресурсів на ринку цінних паперів тощо з іншої – суттєво розширився спектр завдань, які вирізняються підвищеною складністю та потребують негайного вирішення (реструктуризація виробництва, оновлення виробництва на інноваційній основі, випуск конкурентоздатної продукції і т.д.);

по-друге, сучасні тенденції побудови міжбюджетних відносин в Україні є такими, що не сприяють ефективному розвитку реального сектора економіки регіону в силу обмежених обсягів фінансових ресурсів, які органи влади різних рівнів можуть скеровувати на підтримку реального сектора економіки;

по-третьє, сировинний характер промислового виробництва; неповна завантаженість виробничих потужностей промислових та будівельних підприємств; сповільнення темпів будівництва, в першу чергу, житлового; дефіцит інвестиційних ресурсів з усіх джерел фінансування, передусім, довгострокових; нестабільний фінансовий стан суб'єктів господарювання тощо є основними ризиками розвитку фінансового потенціалу реального сектора регіонів;

по-четверте, збільшення питомої ваги збиткових підприємств та значне переважання кредиторської заборгованості над дебіторською за останні п'ять років.

В контексті вищезазначеного, підвищений інтерес до підприємств регіону як до лідера і каталізатора технологічно-інноваційних перетворень в економіці робить актуальною проблему оцінки можливостей реального сектора у прискоренні сучасних трансформаційних процесів, забезпеченні життєвих інтересів регіону та зростанні соціально-економічних стандартів,